

УДК 378.147: 316.47

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-1-42-104-112

ПРОВІДНІ ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Тюльпа Тетяна Миколаївна

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: tyulpatnt@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8032-8676

У статті здійснено розгляд провідних факторів професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, за допомогою яких аналізуються важливі аспекти зовнішнього середовища досліджуваного об'єкта. Виокремлено фактори: суспільно-політичні, пов'язані з визнанням пріоритетом державної політики кожної людини як найвищої цінності; соціально-економічні, зумовлені необхідністю задоволення соціальних потреб кожного члена суспільства; соціальні, що ґрунтуються на виявленні й вивченні соціальної сфери як сфери суспільства, в якій структуруються соціальні стосунки людей, комплексні процеси і явища; соціально-педагогічні, пов'язані з процесами реформування системи освіти в умовах підвищення вимог до освітнього процесу у вищій школі. Зазначено їх вплив на процес підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

***Ключові слова:** фактори професійної підготовки, майбутні фахівці соціономічних спеціальностей, соціальна сфера.*

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності суспільства, особливо у сфері освіти, пов'язані з появою нових вимог до системи професійної підготовки фахівців, які повинні бути мобільними, динамічними і професійними у своїй сфері. Нові вимоги до підготовки фахівців стимулюють постійну потребу в теоретико-методологічному осмисленні процесу професійної підготовки, ґрунтовного вивчення провідних факторів і піддають перевірці вже ustalені критерії оцінювання професійного розвитку особистості. Представник соціономічних спеціальностей у його багатовимірній концепції в сучасному науковому дискурсі розглядається як фахівець, який активно освоює й свідомо перетворює природу, суспільство і власну індивідуальність, що має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, емоційно-вольових переживань, змістових спрямувань і рівнів оволодіння соціальним досвідом, багатовимірних форм реалізації своєї діяльності.

Об'єктивна оцінка сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, розуміння тенденцій її розвитку неможливе без знання особливостей її становлення і врахування низки факторів, що впливають сьогодні на розвиток цієї галузі педагогічної освіти, на ступінь задоволення нею потреб суспільства, на зміст, організацію й навчально-методичне забезпечення освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки представників соціономічних професій знайшли відображення в дослідженнях О. Білої, І. Богданової, Л. Буркової, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Карпенко, Л. Міщик, Н. Нікітіна, Н. Ничкало, Ж. Петрочко, В. Поліщук, М. Скаткіна, С. Харченка та ін. Сучасні завдання освіти й запити ринку праці зосереджені на підготовці фахівців, здатних глибоко розуміти соціальні аспекти взаємодії суспільства і людини в кожній сфері життєдіяльності (І. Бех, А. Кузьмінський, Н. Микитенко, Є. Співаковська), професійно розв'язувати конкретні завдання аналізу соціальних процесів і соціальних проблем (Р. Вайнола, В. Коваль, В. Ковальчук, С. Калаур, В. Поліщук та ін.). Автори розглядають теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців, які стосуються передовсім системи професійної педагогічної освіти, що повинна забезпечити суспільство освіченими, висококваліфікованими, компетентними фахівцями, здатними реалізовувати у практичній діяльності сучасні актуальні завдання, готовими до діалогу і співпраці, спеціалістів, які володіють комунікативною, інформаційною й моральною культурою, здатних до

самостійного прийняття відповідальних рішень у ситуації вибору.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення провідних факторів професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, за допомогою яких аналізуються важливі аспекти зовнішнього середовища досліджуваного об'єкта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз результатів досліджень, які проводяться в галузі підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, свідчать про наявність сукупності факторів, що характеризують взаємодію об'єктів, що належать до педагогічної системи і встановлюють якісні (причиново-наслідкові) зв'язки між ними. У широкому розумінні фактором називають усе, що впливає на процес і визначає його характеристики або окремі риси; суттєві обставини в будь-якому процесі, явищі, які зумовлюють значну увагу до означеної проблеми, а саме:

- суспільно-політичні, пов'язані з визнанням визначальними пріоритетами державної політики кожної людини як найвищої цінності, що обумовлює реалізацію стратегії забезпечення прав і свобод особистості, її соціальних гарантій;

- соціально-економічні, зумовлені необхідністю задоволення соціальних потреб кожного члена суспільства, розв'язання проблем праці, побуту, духовного й фізичного розвитку людини через залучення до цього державних, громадських інституцій, використання потенціалу суспільних можливостей;

- соціальні, що ґрунтуються на виявленні й вивченні соціальної сфери як сфери суспільства, в якій структуруються соціальні стосунки людей, комплексні процеси і явища, безпосередньо пов'язані з людиною, її діяльністю, сукупністю матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, виробничих відносин, що виникають у процесі їхньої взаємодії;

- соціально-педагогічні, пов'язані з процесами реформування системи освіти в умовах підвищення вимог до освітнього процесу у вищій школі, яка готує фахівця нового покоління, що відповідає європейському стандарту професійної підготовки.

Проаналізуємо детально кожний з виділених факторів і їх вплив на процес підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Суспільно-політичні фактори. У зв'язку з тим, що фахівці соціономічних спеціальностей є провідниками соціальних змін і реформ, а їхня професійна діяльність – це один з головних способів реагування суспільства на нову соціальну ситуацію, її завдання, проблеми і можливості, можна стверджувати, що рівень кваліфікації практиків соціономічної сфери діяльності – важлива проблема успішної реалізації соціальної політики держави на сучасному етапі життєдіяльності суспільства, адже лише професіонали можуть забезпечити її стійкий розвиток, а також подолання проблем, з якими вона стикається.

Професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей в умовах реформування сучасної освіти зумовлена станом розвитку соціальної політики, що є частиною загальної політики держави, яка стосується насамперед відносин між соціальними групами, суспільством і його членами, пов'язаних зі зміною в соціальній структурі, прагненням до зростання добробуту населення, поліпшення якості життя громадян країни, задоволення їхніх матеріальних і духовних потреб. Названі показники є одними з найважливіших, оскільки вони визначають рівень добробуту і ступінь процвітання кожної країни, адже, присутньо, задоволеність громадян безпосередньо зв'язана з розвитком держави загалом. Практичне втілення соціальної політики здійснюється через соціальну й соціально-педагогічну діяльність фахівців соціономічних спеціальностей, громадських організацій і соціальних інститутів.

Нині під соціальною політикою держави розуміється вплив органів управління на соціальну сферу суспільства, їхня діяльність з метою задоволення соціальних потреб людей і, передовсім, підвищення рівня життя, надання соціальних послуг населенню, досягнення стабільності й соціальної злагоди в суспільстві. Як відзначають О. Ткач і Н. Ларіна, у сфері соціальної політики модернізаційні процеси приводять до активізації процесу соціалізації

особи, постійного вдосконалення політичних цінностей і норм, формування принципово нової, орієнтованої на раціональні зміни еліти. [1]. Соціальна політика держави покликана забезпечити громадянам гарантовані Конституцією України права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я й медичну допомогу, соціальне забезпечення і сприятливе навколишнє середовище. Соціальна політика відображає також і ступінь гуманності держави щодо ставлення до своїх громадян. Без дієвої соціальної політики неможлива активізація інноваційного, творчого компонента в діяльності людини.

Якщо розуміти соціальну політику як цілеспрямовану діяльність держави з метою забезпечення соціального захисту і створення умов для формування безпечного соціального середовища людини шляхом реалізації комплексу заходів, спрямованих на створення системи соціальної безпеки людини й суспільства, то основним завданням професійної діяльності представників соціономічних спеціальностей є створення умов для поліпшення соціальної ситуації для життєдіяльності особистості (чи групи), а об'єктом може бути сама особистість (або група), що потребує зовнішнього втручання [2, с. 295]. Основними завданнями фахівців соціономічних спеціальностей у контексті реалізації соціальної політики держави в умовах кризи є сприяння зменшенню ризиків і негативних зовнішніх впливів на життєву ситуацію особистості й створення умов для її кращої соціалізації, адаптації й ресоціалізації у складних життєвих ситуаціях. Отже, одним з головних завдань підготовки відповідних фахівців як головних суб'єктів реалізації соціальної політики держави є формування в них «таких професійних рис, як високий професіоналізм, компетентність у широкому колі суспільних проблем і способах їх пом'якшення й розв'язання; володіння сукупністю знань, умінь, навичок соціально спрямованих дисциплін; високий рівень розвитку навичок ефективного спілкування; розуміння проблем людини, здатність адекватно сприймати їх, емпатійність у відносинах з клієнтами; вміння використовувати правові, психологічні й соціальні знання для розв'язання проблем клієнтів; чітке дотримання положень й інструкцій, дисциплінованість тощо» [3, с. 189], що, своєю чергою, вимагає високого рівня сформованості соціальної компетентності у фахівців соціономічних спеціальностей.

Як зона соціальної дії, професійна діяльність фахівців соціономічних спеціальностей обмежена рамками соціальної політики конкретної держави і розвивається відповідно до розширення й ускладнення її взаємозв'язків. Концептуальні засади соціальної політики, її основні напрями є змістовою й організаційною основою для професійної діяльності фахівців соціономічної сфери, суттєвим фактором ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців у сучасних умовах українського суспільства.

Соціально-економічні фактори. Важливу роль у формуванні культури особистості й суспільства загалом відіграють соціальні потреби, їх задоволення і соціальне коректування. Без розуміння функціонування системи соціальних потреб неможливе збереження національних традицій, релігійних і моральних норм, формування тих чи тих культурних орієнтацій сучасного суспільства, плідний розвиток сучасної культури. Отже, важливим фактором, що зумовлює ґрунтовність професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, є необхідність задоволення соціальних потреб кожного члена суспільства шляхом використання всього потенціалу суспільних можливостей. Потреби є основою людської життєдіяльності й визначаються складною природою самої людини: її вітальною сутністю (фізіологічні потреби в їжі, теплі, відпочинку), соціальністю людини (необхідність соціального статусу й соціальної відповідності суспільним нормам і символіці соціальної престижності, вплив суспільних цінностей, соціальної справедливості й солідарності) і духовністю людини (потреба в системному світогляді, культурній ідентичності, моральності, естетичному задоволенні) [4].

Особливої актуальності набувають проблеми формування соціальних потреб в умовах високого динамізму соціокультурних чинників під впливом глобальних трансформацій.

Ситуація формування потреб сучасної людини є досить суперечливою і визначається як глобалізаційними тенденціями, так і внутрішніми соціально-економічними трансформаціями конкретної країни. Сучасна культура багато в чому визначає потреби людини. Саме людські потреби є основною рушійною силою соціального, культурного й економічного розвитку країни. Соціальні потреби впливають на пріоритети розвитку, формують культурний простір сучасної людини, сприяють процесу її соціалізації.

Сучасні культурні процеси характеризуються високим динамізмом і появою нових форм, їх інституціалізацією. Це пов'язано із взаємовпливом і взаємопроникненням культур, вибудовуванням їх ціннісних підстав. Соціокультурні процеси спрямовані на самовідтворення культури, передавання цінностей між поколіннями, норм і правил, на соціокультурну комунікацію. Соціокультурні процеси детермінуються соціальними потребами, отже, їх якість і творча сила залежать від якості соціальних потреб. Так, М. Кветной виділяє п'ять основних груп соціальних потреб, які виступають потребами більш високого порядку, розкриваючи різні сторони людини як соціальної істоти. Це перетворювальні потреби, пізнавальні, ціннісно-орієнтаційні й художні, а також потреба в спілкуванні [5, с. 135]. Саме зміст соціальних потреб окремої людини зумовлює наповненість змісту соціальної і соціально-педагогічної діяльності й регулює професійну підготовку майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Соціальні потреби є основою формування соціальної інфраструктури. У трудовій сфері закладаються основи задоволення потреб, а соціальна інфраструктура виконує в цьому процесі особливу роль. Людська діяльність, будучи джерелом задоволення соціальних потреб, створює передумови для успішної соціалізації, самореалізації й розвитку людини. Потреби детермінують людську діяльність, актуалізують багатогранну природу людини. Розвиток соціальних потреб і трансформація ціннісних орієнтирів розвитку формують нове соціальне середовище, а воно, своєю чергою, впливає на свідомість людини, формує певні моделі поведінки і зміни структури людських потреб. При цьому соціальне середовище сприяє реалізації соціальних потреб людини, розвитку індивідуальності й слугує розкриттю її потенціалу. У процесі соціалізації відбувається формування способу життя людини, її включення в процеси комунікації й розвитку, зміна економічної динаміки, вибір пріоритетів подальшого розвитку людської цивілізації. Трансформації соціальних потреб породжують зміни всієї суспільної системи, формуючи нові взаємозв'язки її компонентів і динаміку їх взаємодії.

Таким чином, в умовах ускладнення навколишнього світу, одночасного існування в часі й просторі глобалізаційних, інформаційно-комунікаційних і ціннісних трансформацій особливої актуальності набувають соціальні потреби як соціально-економічний фактор. Вони здатні не тільки відображати конкретно-історичні умови, а й активно впливати на характер соціальних процесів, які відбуваються, активно реагувати на виклики часу і впливати на стійкість й інклюзивність суспільного розвитку за допомогою підвищення якості життя людини і суспільства. Сучасні проблеми українського соціуму – відсутність соціальної й культурної безпеки, політична нестабільність, знецінення людського життя, високі темпи зростання соціальної нерівності, що, безумовно, позначається на соціальному самопочутті особистості й соціальному розшаруванні суспільства, виникненні соціальних конфліктів, зниженні рівня життя соціально незахищених верств населення, нарешті, зниженні рівня задоволення соціальних потреб конкретної особистості, соціальних груп, інституцій і суспільства загалом – актуалізують передовсім необхідність їх розв'язання на професійному рівні педагогами, соціальними працівниками/соціальними педагогами, котрі в силу своїх посадових обов'язків є посередниками між державою і громадянами.

Самореалізація особистості як активного суб'єкта соціуму відбувається відповідно до власних соціальних потреб, інтересів, прагнень і є умовою ефективної соціалізації. Отже, соціально-економічні фактори, що детермінують необхідність задоволення соціальних потреб кожного члена суспільства, розв'язання проблем праці, побуту, духовного й

фізичного розвитку людини, зумовлюють стратегію професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей шляхом формування соціальної компетентності в умовах реформування сучасної освіти.

Соціальні фактори. Важливими факторами, що зумовлюють основні вектори розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей в умовах реформування сучасної освіти, є соціальні. Вони ґрунтуються на необхідності виявлення й вивчення особливостей розвитку соціальної сфери. У Статті 1 Конституції України зазначено, що Україна є соціальною державою, тобто такою, політика якої спрямована на створення умов, які мають забезпечувати гідне життя й вільний розвиток людини [6]. Серед основних чинників, які суттєво впливають на життєзабезпечення населення, провідна роль належить соціальній сфері, що представляє всю систему соціальних, соціально-економічних, соціально-етнічних відносин, зв'язку суспільства й особистості.

Соціальна сфера як сукупність галузей, підприємств, організацій, безпосереднім чином пов'язаних між собою, визначає образ і рівень життя людей, їх добробут, співіснування. До неї відносять насамперед сферу послуг (освіту, культуру, охорону здоров'я, соціальне забезпечення, фізичну культуру, громадське харчування, комунальне обслуговування, пасажирський транспорт, зв'язок). Соціальна сфера охоплює весь простір життя людини – від умов її праці й побуту, здоров'я і дозвілля до соціально-класових і національних відносин. Завдання, цілі соціальної сфери спрямовані на досягнення сприятливих соціальних відносин між групами, членами соціального колективу з урахуванням їх стану, місця і ролі в суспільстві, способу й укладу життя.

Сучасні підходи до визначення поняття соціальної сфери відзначають суттєве розширення її змісту, адже сфера соціуму є соціальним простором суспільства з властивими йому соціальними зв'язками, які «вплетені» в усе різноманіття громадських стосунків. Значна кількість учених (А. Алімов, А. Кочерга, В. Богаєнко) наголошують, що соціальна сфера ототожнюється з підсистемою суспільства, яка забезпечує відтворення, необхідну якість життя, духовний і інтелектуальний розвиток людей [7, с. 22.]. Ця сфера охоплює інститути сім'ї, освіти і виховання, праці й зайнятості, матеріального і духовного споживання, охорони здоров'я і спорту, культури, мистецтва, науки. Відповідно до альтернативного розуміння, під соціальною сферою мають на увазі систему відносин, що формують суспільні спільноти й, зрештою, соціальну структуру суспільства. У цьому випадку в центрі уваги опиняються відносини між різними суспільними групами, верствами, поколіннями, а також регіональними, етнічними, галузевими й іншими соціальними спільнотами, що розуміється таким чином, що соціальна сфера не утворює специфічного сегменту суспільної життєдіяльності, а виступає як наскрізний аспект, або соціальна якість.

Комплексний підхід до трактування поняття «соціальна сфера» пропонує А. Ягодка, яка стверджує, що соціальна сфера є не тільки сукупністю галузей і видів діяльності, підприємств, закладів і установ, які мають забезпечувати задоволення потреб людей у матеріальних благах, послугах, відтворенні роду, створенні умов для співіснування і співпраці людей у суспільстві згідно з чинними законами й загальноприйнятими правилами, а й сфера суспільної діяльності, спрямована на розвиток у людей духовності, виховання совісності, здатність розрізняти добро і зло, оцінювати свої вчинки, формулювати для себе моральні приписи і вимагати їх виконання [8, с. 5]. Автор підкреслює узгодження потреб і інтересів людей з потребами й інтересами соціуму загалом. На його думку, це визначення має не лише теоретичну значущість, а й практичну, будучи орієнтиром для політичної, соціальної та управлінської діяльності. Найбільш фундаментальним і тому стратегічно важливим об'єктом перетворень у соціальній сфері служать соціокультурні характеристики суспільства: структура домінантних цінностей, потреб, цільових орієнтацій, мотивацій, норм і способів діяльності.

Найважливішим компонентом соціальної сфери є люди, їхні кількісні й якісні характеристики, їхня соціальна диференціація – через відношення до тих чи інших груп або

верств суспільства. При цьому стан здоров'я населення, його інтелектуальний потенціал, культурно-моральні цінності й девіації є оцінкою функціонування соціальної сфери, а місце людини, групи в соціальній структурі – показником потенційних можливостей їх соціального відтворення. Важливим для осмислення значущості факторів, які впливають на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, є розгляд В. Куценко соціальної сфери як складної динамічної підсистеми суспільства, де відбувається діяльність людей щодо відтворення життя суспільства. Ця діяльність пов'язана з функціонуванням різних соціальних відносин, умов і чинників, які забезпечують життєдіяльність соціальних груп і індивідів, їх відтворення, розвиток і удосконалення» [9]. Отже, соціальна сфера є складним утворенням, що включає соціальну структуру, соціальні інтереси, цінності, норми, стосунки між елементами вказаної структури, соціальну інфраструктуру, інститути соціального управління, спосіб життя людей. Представлений підхід базується на тісному зв'язку, взаємозумовленості всіх компонентів цього явища: індивідів, соціальних груп, соціальних інституцій і відповідних соціальних відносин між ними.

Найважливішим компонентом соціальної сфери є соціальна інфраструктура, під якою ми розуміємо стійку сукупність матеріальних елементів, що створюють умови для задоволення всього комплексу потреб (вітальних і соціально-діяльнських) з метою відтворення людини і суспільства. Соціальна інфраструктура є полем взаємодії матеріального середовища й соціальних суб'єктів і забезпечує умови для раціональної організації їх життя й діяльності. За своєю внутрішньою організацією інфраструктура соціальної сфери становить систему соціальних установ, закладів, органів управління, що забезпечують ефективність функціонування всіх інститутів соціальної сфери й одночасно є полем професійної діяльності фахівців соціономічних спеціальностей. Важливим сегментом соціального простору є простір соціокультурної діяльності, де відбуваються процеси соціалізації й ресоціалізації індивідів, надання соціальної допомоги й підтримки, забезпечуються умови гідного існування людини, в тому числі шляхом її власної перетворювальної діяльності. Нині науковці пропонують включення в межі соціальної сфери таких галузей, які раніше до неї не належали. Це наука і наукове обслуговування, зв'язок й інформаційні послуги, культура і мистецтво, охорона громадського порядку і безпека, екологічне, соціальне й пенсійне страхування, забезпечення ефективної зайнятості, житлове і споживче кредитування, що мають чітку соціальну спрямованість [10].

Включення в структуру соціальної сфери соціальних інституцій як організованої системи зв'язків і соціальних норм, що об'єднує значущі суспільні цінності й процедури, відповідає основним потребам суспільства і слугує для задоволення тієї чи тієї соціальної потреби, зумовлено необхідністю визначення й закріплення соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх у систему, яка здатна діяти так, щоб задовольняти певну суспільну потребу. Успіх соціальної взаємодії індивідів залежить від рівня соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, пов'язаний з необхідністю вивчення, осмислення й розуміння глобалізаційних процесів соціокультурної трансформації сучасного суспільства. Отже, високий рівень соціальної компетентності ми розглядаємо не тільки як істотний фактор успішної адаптації молодого покоління до нової соціальної реальності, а й успішної, творчої участі в її перетворенні й удосконаленні.

Таким чином, проведений аналіз показав, що зміст і обсяг поняття «фахівець соціономічних спеціальностей» у сучасній соціокультурній ментальності істотно розширилися через суттєве розширення сутності компонентів цієї сфери. Це свідчить про їх складність, взаємопов'язаність і збагачення кола функціонального призначення фахівців. Це зумовило введення в соціальну практику нових спеціальностей і розширення підготовки кадрів зі специфічних спеціальностей і спеціалізацій, орієнтованих на соціономічну сферу.

Група *соціально-педагогічних факторів* пов'язана із загальними процесами модернізації системи освіти в умовах підвищення вимог до освітнього процесу у вищій

школі, яка готує фахівця нового покоління, що відповідає європейському стандарту професійної підготовки.

Уся життєдіяльність людини пов'язана з життям у професії. Для кожної людини, яка прагне стати висококласним фахівцем, професійна діяльність є духовним простором, який вона вивчає, усвідомлює, освоює, перетворює. Соціономічна складова у професійній діяльності виражається для особистості в діалектиці власне духовних, соціальних, психологічних і біологічних основ, у процесі професіоналізації стає можливим становлення сутнісних сил людини: психофізичних, інтелектуальних, комунікативних, творчих та ін. Соціономічна складова професійної діяльності характеризується цілеспрямованою соціальною активністю, яка базується на взаємодії суб'єкта із соціальним середовищем у соціальній діяльності, прагненні до зміни соціального середовища і суб'єкта взаємодії (взяття фахівцем на себе відповідальності), освоєнні законів суспільства, культури, соціального досвіду і використання їх на практиці у процесі соціалізації, внутрішній готовності до дії, прояві суб'єктом наднормативної діяльності, діяльному ставленні людини до життя в суспільстві, творчому виконанні заданих суспільством функцій, створенні соціальних інновацій; наявності внутрішніх мотивів і стимулів, в основі яких лежать суспільно значущі потреби.

Актуалізація соціально-педагогічної складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей зумовлена розумінням її як базису, який допомагає людині усвідомити цілісність як власного буття, так і кожної людини у множинності проявів діалектики об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Соціально-педагогічні особливості підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до професійної діяльності базуються на основі:

- державної політики у сфері освіти;
- сучасних реалій життя, соціально-суспільних перетворень у країні;
- загальних проблем людини, людського фактора, сучасника як особистості, особистості і суспільства;
- нових тенденцій, напрямів, особливостей і перспектив сучасної освіти;
- урахування позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду;
- історичних, культурних, національних особливостей країни, нових цінностей суспільства,
- вимог до сучасного фахівця, його творчої, соціально активної, духовно багатой особистості;
- гуманізації освіти як важливого фактора розкриття здібностей людини, задоволення її різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності національних і загальнолюдських цінностей, гармонізації відносин особистості, суспільства і навколишнього середовища.

У комплексі соціально-педагогічних особливостей підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей виокремлюємо: методологічні, теоретичні, історичні соціокультурні, психологічні, педагогічні, теоретико-педагогічні й практичні, в яких виділяються: сучасна методологія, орієнтир на відповідні ідеї і положення Національної програми з підготовки кадрів; необхідний категоріальний апарат і специфічні знання; відповідний національний, історико-культурний ретроспективний і сучасний матеріал; психологічні аспекти у професійній діяльності; теоретичні соціально-педагогічні підходи, закономірності, фактори, умови і засоби розв'язання професійних проблем.

Висновки. Кожен із цих факторів вимагає окремого вивчення, аналізу, планування і реалізації системи заходів або з розвитку обумовлених ними тенденцій, або для її ослаблення в разі негативного впливу на систему підготовки. Урахування соціально-політичних, соціально-економічних, соціальних і соціально-педагогічних факторів у професійній освіті характеризує зміни, що відбуваються в системі професійної освіти (зміна потреб соціального замовника), сприяє розв'язанню проблеми становлення професіоналізму фахівців

соціономічної сфери, розширенню цілісної сутності кадрового потенціалу соціальних і соціально-виховних структур і шляхів його посилення та формують тим самим нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, що й окреслює перспективи подальших досліджень

Список використаної літератури

1. Ткач О. І., Ларіна Н. Б. Взаємна відповідальність держави і суспільства в соціальній політиці як чинник політичного розвитку. *Актуальні проблеми державного управління*. Харків, 2013. № 2 (44).
2. Тюльпа Т. М. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери як умова реалізації соціальної політики України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2016. Вип. 51 (104). С. 294–300.
3. Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні: навчальний посібник. Чернігів, 2012. 320 с.
4. Тютюнникова С. В., Ганжерли А. О. Социальные (общественные) потребности в системе потребностей человека. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 260–265. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PeKon_2015_4_36
5. Кветной М. С. Человеческая деятельность: сущность, структура, типы (социологический аспект). Саратов, 1974. 224 с.
6. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 2.
7. Алымов А. Н., Кочерга О. И., Богаенко В. А. и др. Социальная инфраструктура: вопросы теории и практики. Киев, 1982. 336 с.
8. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика: навчальний посібник Київ: КНЕУ, 2000. 212 с.
9. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. 818 с.
10. Бобровська О. Системні організаційні перетворення в соціальній сфері як ключовий чинник соціального розвитку. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2013. Вип. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Ttpdu/2013_1/index.htm.

BASIC FACTORS OF PROFESSIONAL TRAINING OF INTENDING SPECIALISTS IN SOCIOLOGICAL SPHERE

Tiulpa Tetiana

candidate of pedagogical sciences, associate professor of the social work and psychology department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Changes which are taking place in educational sphere now are closely connected with the appearing of new demands to the system of professional training of specialists who stimulate constant need in theoretically methodological thinking of the process of professional training and thorough studying of the basic factors.*

The purpose of the article is defining the basic factors of professional training of intending specialists in sociological sphere with the help of which important aspects of the environment of the research object are analyzed.

Methods. *In order to study the characteristics of the leading factors of professional training of intending specialists in sociological sphere, the methods of theoretical and methodological analysis, synthesis, systematization were chosen.*

Results. *The analyses of the results of the investigation which are made in the sphere of raising the effectiveness of professional training of intending specialists in sociological sphere are evidence of the of some factors presence. These factors characterize interaction of objects which are present in the pedagogical system, and determined qualitative connections between them, namely:*

- *social and political, connected with the recognition of definite priorities of state policy of every person as the highest value;*
- *social and economic which are necessary to satisfy social needs of each member of the society;*
- *social, which are based on finding and studying of the social sphere where there are social relations between people;*
- *social and pedagogical which are connected with the processes of reforming of the*

system of education in the conditions of raising demands to the educational process in the system of higher education which prepares a specialist of a new generation due to the European standard of professional training.

Each of these factors requires separate study, analysis, planning and realization of the system of events either in the development of the determined tendencies or for its indulgence when there is a negative influence on the training system.

Conclusion. *Taking into consideration all these mentioned factors in professional education characterize changes which are taking place in the system of professional education. It helps to solve problems in making professionals in social sphere, extend essence of social and upbringing structures and make new demands to the professional training of intending specialists in sociological sphere.*

Key words: *factors of professional training, intending specialists in socio-economic sphere, social sphere.*

References

1. Tkach, O. I., Larina, N. B. (2013). Vzayemna real'nist' i polyahaye v sotsial'niy politytsi yak chynnyk politychnoho rozvytku. Aktual'ni problemy upravlinnya. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Tyul'pa, T. M., (2016). Profesiyna pidhotovka maybutnikh lyudey, shcho zaymayut'sya sotsial'noyu sferoyu, yak za umovamy diyal'nosti sotsial'noyi polityky Ukrayiny. Zaporizhzhya [in Ukrainian].
3. Kryvokon', N. I. (2012). Problemy sotsial'noyi roboty ta sotsial'noyi polityky v Ukrayini: navchal'nyy posibnyk. Chernihiv [in Ukrainian].
4. Tyutyunnikova, S. V., Ganzherli, (2015). A. O. Sotsial'nyye (obshchestvennyye) potrebnosti v sisteme potrebnostey cheloveka. Problemi yekonomiki. № 4. S. 260-265. URL: [HTTP: //nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_4_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_4_36) [in Russian].
5. Kvetnoy, M. S. (1974). Chelovecheskaya deyatel'nost': sushchnost', struktura, tipy (sotsiologicheskii aspekt). Saratov [in Russian].
6. Konstytutsiya Ukrayiny. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. [in Ukrainian].
7. Alymov, A.N., Kocherga, I., Bogayenko, V.A. i dr. (1982). Sotsial'naya ifrastruktura: voprosy teorii i praktiki. Kyiv. [in Russian].
8. Yahodka, A. H. (2000). Sotsial'na infrastruktura ta polityka: navchal'nyy posibnyk Kyiv, [in Ukrainian].
9. Kutsenko, V. I. (2008). Sotsial'na sfera: real'nist' ta kontury maybutn'oho (pytannya teorii ta zhyttya): monohrafiya Nizhyn [in Ukrainian].
10. Bobrovs'ka, O. (2013). Systemne orhanizatsiynne peretvorennya v sotsial'niy haluzi yak klyuchovyy chynnyk politychnoho rozvytku Teoriya ta praktyka upravlinnya ta mistsevoho samovryaduvannya. Vyp. 1. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Ttpdu/2013_1/ index.htm](http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Ttpdu/2013_1/index.htm). [in Ukrainian]

ВЕДУЩИЕ ФАКТОРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Тюльпа Татьяна Николаевна

доцент кафедры психологии и социальной работы

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

В статье представлена характеристика ведущих факторов профессиональной подготовки будущих специалистов социэкономических специальностей, с помощью которых анализируются важные аспекты внешней среды исследуемого объекта. Выделены факторы: общественно-политические, связанные с признанием приоритетом государственной политики каждого человека как высшей ценности; социально-экономические, обусловленные необходимостью удовлетворения социальных потребностей каждого члена общества; социальные, основанные на выявлении и изучении социальной сферы как сферы общества, в которой структурируются социальные отношения людей, комплексные процессы и явления; социально-педагогические, связанные с процессами реформирования системы образования в условиях повышения требований к образовательному процессу в высшей школе. Раскрыто их влияние на процесс повышения эффективности профессиональной подготовки будущих специалистов социэкономических специальностей.

Ключевые слова: *факторы профессиональной подготовки, будущие специалисты социэкономических специальностей, социальная сфера.*

Отримано редакцією 4.02.2020 р.